

April 2023

การอุดมศึกษาที่สังคม : กรณีของประเทศไทยสาธารณรัฐประชาชนจีน

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

สินลารัตน์, ไพฑูรย์ (2023) "การอุดมศึกษาที่สังคม : กรณีของประเทศไทยสาธารณรัฐประชาชนจีน," *Journal of Education Studies*: Vol. 12: Iss. 4, Article 10.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.12.4.10

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol12/iss4/10>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การอุดมศึกษากับสังคม :

กรณีของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

๑. จีน : ความหลากหลายที่กลายเป็นหนึ่ง

๑.๑ ลักษณะทั่วไป ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีนแผ่นดินใหญ่ที่เราเข้าใจกันนั้น เป็นประเทศใหญ่มากประเทศหนึ่งในโลก มีเนื้อที่กว่า ๙ ล้าน (๙.๖) ตารางกิโลเมตร หรือขนาดเดียวกับทวีปยุโรป มีประชากร ๙๘๒.๕๕ ล้านคน (ไม่รวมไต้หวัน) ในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ คิดเป็น ๒๓ เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งโลก ประชากรกว่า ๘๐ เปอร์เซนต์อาศัยอยู่ในชนบท ในระยะหลังโดยเฉพาะตั้งแต่ปีปลดแอก (๑๙๔๗) เป็นต้นมา ชนบทขยายตัวเป็นเมืองมากขึ้น เมืองใหญ่ ๆ ของจีนในปัจจุบันคือ เซี่ยงไฮ้ มีประชากร ๑๗ ล้าน ปักกิ่ง หรือ (เบจิง) มีประชากร ๘.๗ ล้านคน และเทียนสิน ๗.๕ ล้านคน ในจำนวนเกือบ

๑,๐๐๐ ล้านคน นั้นชนเผ่าอื่นมากที่สุด ประมาณ ๕๔% นอกนั้นอีก ๕๕ เผ่า เช่น มองโกเลีย ทิเบต แมนจู เกาหลี แม้ว เย้า และไต (หรือไท) เป็นต้น ทำให้มีภาษาถิ่นแตกต่างกันไปมาก ความแตกต่างกันอย่างมากนี้ยังรวมถึงอากาศ ลักษณะธรรมชาติ และประติมากรรมต่าง ๆ ในขณะที่ปักกิ่งกำลังหนาวจัดนั้น กวางตุ้งอาจจะร้อนอย่างมาก ในขณะที่เซี่ยงไฮ้เต็มไปด้วยตึกรามสมัยใหม่ แต่หังโจวสวยงามด้วยธรรมชาติและความบริสุทธิ์ ในขณะที่เมืองท่ามีตึกรามแบบฝรั่งแต่เมืองหลวงเก่าจะประกอบไปด้วยโบราณสถานจังกามสง่าและหรูหรา แต่ในความหลากหลายนี้เองที่ผู้นำจีนได้พยายามสร้างความเป็นหนึ่งด้วยอุดมคติและหลักการแห่งลัทธิมาร์กเป็นหลัก

๑.๒ ความเป็นมา ประเทศจีนมีประวัติอันยาวนานเริ่มแต่ การค้นพบมนุษย์ปักกิ่งซึ่งเชื่อกันว่ามีอายุกว่า ๔๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว วัฒนธรรมของจีนยุคแรกคือวัฒนธรรมหยางเซาและหลงซานนั้นเก่าแก่กว่า ๖,๐๐๐-๗,๐๐๐ ปีมาแล้วเช่นกัน

สำหรับประวัติศาสตร์ยุคแรกของจีนนั้นเริ่มเมื่อสมัย หวงตี้ (Huang Di) หรือจักรพรรดิเหลืองซึ่งจีนถือว่าเป็นผู้ก่อตั้งประเทศจีน

ในปีประมาณ ๒๓๕๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช หลังจากนั้นจึงเริ่มตั้งราชวงศ์เฉียน ราชวงศ์ซาง ราชวงศ์โจว ต่อมาตามลำดับ ราชวงศ์ต่างๆ ของจีนได้ปกครองประเทศเรื่อยมากกว่า ๑๐ ราชวงศ์ (ดูแผนภูมิ ๑ ประกอบ) จนมาถึงราชวงศ์ในปี ค.ศ. ๑๙๑๑ โดยการปฏิวัติของประชาชนนำโดย ดร. ซุนยัตเซ็น นำประเทศไปสู่สาธารณรัฐ

แผนภูมิที่ ๑

ระดับราชวงศ์ของจีน *

Xia	c. 21st century-16th century B.C.
Shang	c. 16th century-11th century B.C.
Zhou	c. 11th century-221 B.C.
Western Zhou	c. 11th century-770 B.C.
Eastern Zhou	770-221 B.C.
Spring and Autumn Period	770-476 B.C.
Warring States Period	475-221 B.C.
Qin	221-207 B.C.
Han	206 B.C.-A.D. 220
Western Han	206 B.C.-A.D. 24
Eastern Han	25-220
Three Kingdoms	220-280
Wei	220-265
Shu	221-263
Wu	222-280

Jin	265-420
Western Jin	265-315
Eastern Jin	317-420
Southern and Northern Dynasties	420-589
Southern Dynasties	420-589
Song	420-479
Qi	479-502
Liang	502-557
Chen	557-589
Northern Dynasties	
Northern Wei	386-581
Eastern Wei	386-534
Western Wei	534-550
Northern Qi	550-557
Northern Zhou	557-581
Sui	581-618
Tang	618-907
Five Dynasties and Ten Kingdoms	907-979
Song	960-1279
Northern Song	960-1127
Southern Song	1127-1279
Liao	916-1125
Kin	1115-1234
Yuan	1271-1368
Ming	1368-1644
Qing	1644-1911

* จาก *China Facts and Figures*, "4,000-Year History," Beijing : Foreign Languages Press, May 1982 ซึ่งผู้รายงานได้ใช้เป็นแนวในการเขียนถึงประวัติของจีนโดยสังเขปในรายงานนี้ และเนื่องจากการออกเสียงชื่อราชวงศ์ของจีนมีความแตกต่างสูง ผู้ช่วยงานจึงขอเสนอเป็นภาษาอังกฤษตามต้นฉบับโดยตรง

ประวัติศาสตร์ยุคใหม่ของจีนเริ่มเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๔๐ เมื่อประเทศยุโรปโดยเฉพาะ อังกฤษแสวงหาตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบ ในรูปของอาณานิคม และได้นำฝิ่นมาขายในประเทศจีน กษัตริย์จีนสั่งห้ามขายจึงเกิด สงครามฝิ่นระหว่างจีนกับอังกฤษขึ้น ระหว่าง ปี ๑๘๔๐-๔๒ ในที่สุดจีนแพ้ทำสัญญานานกิง ชดใช้ค่าเสียหาย และให้อังกฤษมีสิทธิเหนือ ดินแดนบางส่วนทำให้ประเทศจีนมีลักษณะ ปกครองโดยกลุ่มศักดินาและจักรวรรดินิยมเริ่ม ต้นตั้งแต่นั้นมา หลังจากนั้นเกิดปฏิวัติชาวนา (Taiping Revolution) ๑๘๕๑-๑๘๖๔ สงครามกับญี่ปุ่นในปี ๑๘๙๔ ในปี ๑๘๙๘ ได้มีความพยายามในกลุ่มนักธุรกิจ ข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่บางกลุ่มพยายามจะปรับปรุงประเทศ ให้ทันสมัยภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ของราชวงศ์ ซึ่งในปี ๑๘๙๘ แต่ในที่สุดก็ถูกปราบปรามลง ในปี ๑๙๐๐ ก็เกิดกบฏนักมวย (Boxer Uprising) เพื่อต่อต้านการปกครอง และการเอาเปรียบของประเทศตะวันตก จนในปี ๑๙๑๑ จึงเกิดปฏิวัติล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราช กลายมาเป็นระบบสาธารณรัฐโดยมี ดร. ซุนยัตเซ็น เป็นผู้นำและเป็นประธานาธิบดีคนแรกของจีน

แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ยังไม่ทำให้ประเทศชาติและประชาชนมีความเป็นอยู่ดี

ขึ้นยังถูกกดขี่โดยกลุ่มนายทุนและกลุ่มต่างชาติ อยู่ ในปี ๑๙๑๗ เกิดการปฏิวัติในรัสเซียเป็น แรงกระตุ้นให้ผู้นำจีนบางกลุ่มเห็นแบบอย่าง และสนใจในแนวทางของสังคมนิยม ในวันที่ ๔ พฤษภาคม ๑๙๑๙ จึงมีการเดินขบวนต่อต้านจักรวรรดินิยมและขุนนางชั้น ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ในจีนในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๑๙๒๑ หลังจากนั้นก็ได้มีบทบาท ร่วมกับชาวนาและกรรมกรต่อสู้กับกลุ่มก๊กมิน- ตังเรื่อยมา โดยร่วมมือกันต่อต้านญี่ปุ่นก่อนแล้ว หลังจากนั้นต่อสู้กับเจียง ไคเช็ค ซึ่งมีอเมริกา สนับสนุนอยู่ตั้งแต่ปี ๑๙๔๖ ในที่สุดเจียง ไคเช็คต้องหนีไปอยู่ไต้หวันในปี ๑๙๔๙ ในวันที่ ๑ ตุลาคม ๑๙๔๙ สาธารณรัฐประชาชนจีนจึง ก่อเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ

๑.๓ ระบบการปกครอง ประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน ปกครองในระบบ สังคมนิยม โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็น แกนนำ จัดระบบการปกครองเป็นสาธารณรัฐ แบ่งการปกครองออกเป็น ๒๒ มณฑล ๕ มณฑลอิสระ และ ๓ นครหลวงกลาง สำหรับ นครหลวงกลางคือปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ และเทียนสิน ส่วนมณฑลอิสระ คือ มองโกเลียใน นิวซีเชียกเกียง กวางสี และทิเบต นอกนั้นเป็นมณฑล ปกติ ๒๒ มณฑล เช่น ยูนนาน กวางตุ้ง ไต้หวัน หูหนาน เจียงซู ซื่อเจียง เป็นต้น

ระบบบริหารการปกครองประเทศมี ๓ ส่วนใหญ่คือ ระบบพรรค ระบบสภา และระบบบริหาร

ระบบพรรคนั้นจะกำหนดแนวนโยบายในการบริหารประเทศ และดูแลให้ระบบบริหารเป็นไปตามนโยบายนั้น พรรคที่สำคัญคือพรรคคอมมิวนิสต์นอกนั้นก็มีพรรคเล็ก ๆ เช่น พรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้าย พรรคสร้างชาติ โดยประชาธิปไตย ซึ่ง ๒ พรรคหลังนี้ก็ไม่มีบทบาทอะไรนักคนจีนทุกคนไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคเสมอไป คนจะเข้าเป็นสมาชิกพรรคได้จะต้องเป็นคนดี มีความเสียสละและทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริงจึงจะเข้าเป็นสมาชิกได้ การบริหารพรรคจะมีคณะกรรมการพรรคและสำนักงานเลขาธิการพรรคทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับมณฑล ระดับเมือง และระดับอำเภอ ในทุกระดับจะมีเลขาธิการพรรคประจำแห่งละหนึ่งคน นอกจากนั้นพรรคยังมีคณะกรรมการประจำกรมการเมือง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารและจัดการเรื่องสำคัญ ๆ ของประเทศ

ระบบสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนประชาชน และสภาที่ปรึกษาการเมืองซึ่งมีอยู่

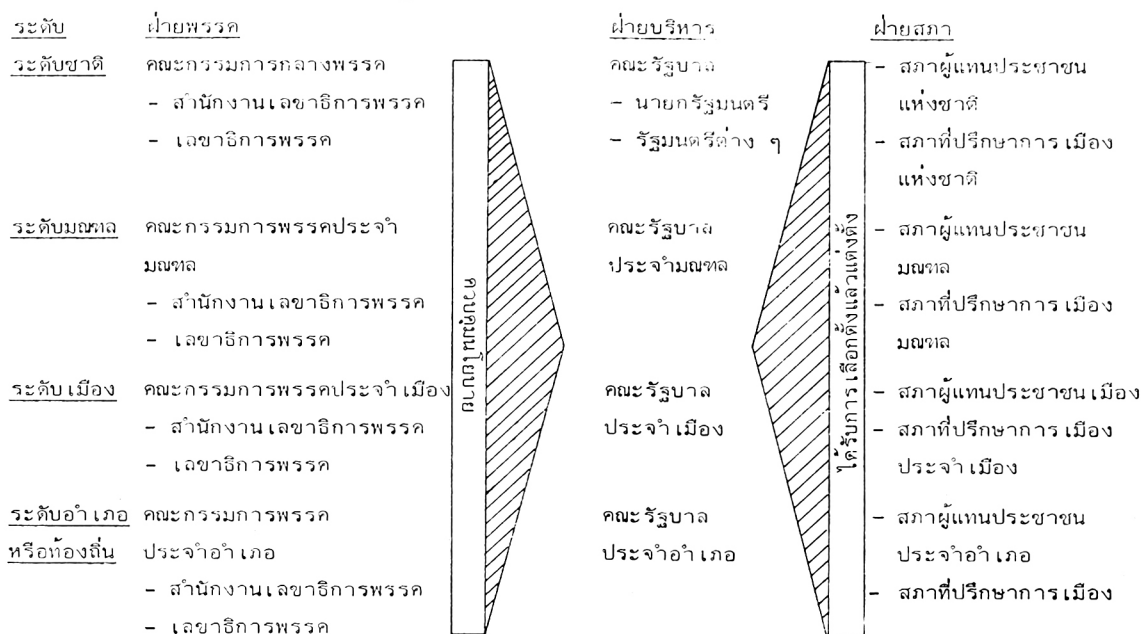
ทุกระดับเช่นเดียวกับระบบพรรค คือ สภาผู้แทนประชาชน และสภาที่ปรึกษาการเมืองแห่งชาติ แห่งมณฑล แห่งเมือง และแห่งอำเภอ สภาผู้แทนประชาชนในทุกระดับจะต้องเลือกตั้งทั้งสิ้น โดยทั่วไปเลือก ๕ ปี ต่อ ๒ ครั้ง สภาผู้แทนประชาชนก็คล้ายกับสภาผู้แทนในเมืองไทยนั่นเอง และสภาที่ปรึกษาการเมืองก็คล้ายกับวุฒิสภาของไทยเช่นกัน แต่อำนาจของสภาผู้แทนเขามีมาก คนที่เป็นประธานสภาที่ปรึกษาการเมืองอยู่ก็คือ มาตาม เต็ง อิง เขาภรรยาหม้ายของ จูเอนไฉ นั่นเองงานสำคัญของสภาก็คือแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารประเทศ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้ว่าการมณฑล ผู้ว่าเมือง และผู้บริหารระดับอำเภอ และออกและรับรองกฎหมายต่าง ๆ

ระบบบริหารของจีนก็เหมือนประเทศต่าง ๆ คือมีรัฐบาลระดับชาติ ระดับท้องถิ่น คือระดับมณฑล ระดับเมือง และระดับอำเภอ เป็นต้น ผู้บริหารทุกคนต้องได้รับการเลือกตั้งและแต่งตั้งโดยสภาผู้แทนประชาชนในทุกระดับ ยกเว้นข้าราชการประจำซึ่งมีอยู่โดยปกติแล้ว

รูปแบบของการบริหารและการปกครองอาจแสดงโดยแผนภูมิหยาบ ๆ ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒

รูปแบบการปกครองของจีน

ภาพการปกครองเด่น ๆ จะเป็นอย่างที่กล่าวมาแล้วในแผนภูมิ ๒ แต่รายละเอียดอาจแตกต่างกันไปในแต่ละระดับและแต่ละแห่งได้บ้าง แต่ที่เด่นและเห็นชัดก็คือพรรคคอมมิวนิสต์ในทุกระดับ ทุกคนไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกพรรคเสมอไป ประชาชนเลือกผู้แทนในทุกระดับ ผู้แทนเลือกผู้บริหาร ผู้บริหารต้องทำเพื่อประชาชน และสอดคล้องกับนโยบายพรรคซึ่งเน้นประชาชนมากเช่นกัน

๒. ระบบอุดมศึกษา: เพื่อประโยชน์ของการใช้งาน

๒.๑ จากปลดแอกมาจนปัจจุบัน ก่อนหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์จีน จะมีบทบาทใน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น การศึกษาของจีนโดยเฉพาะอุดมศึกษา มีลักษณะพิเศษคือเป็นการศึกษาเพื่อคนส่วนน้อย คนที่เรียนส่วนใหญ่จะเป็นลูกนักธุรกิจ เจ้าของที่ดิน และคนร่ำรวยเป็นหลัก เน้นหนักเนื้อหาตามอย่างฝรั่ง โดยเฉพาะอเมริกาและดำเนินการโดยเอกชนเป็นหลัก หลังจากปลดแอกโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนแล้วการอุดมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยหันมารับลูกของกรรมกรและชาวนาเข้าเรียนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมากขึ้น และเน้นการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน ในไร่นา ใช้ทั้งวิทยุ โทรทัศน์พร้อมกันไป ทุกแห่งจัดและดำเนินการโดยรัฐทั้งหมด

ในปี ๑๙๕๒ ด้วยความช่วยเหลือของประเทศโซเวียต ได้ปรับปรุงการอุดมศึกษาใหม่ โดยจัดสถาบันอุดมศึกษาเป็น ๒ ลักษณะคือ มหาวิทยาลัยสมบูรณแบบ (Comprehensive University) ซึ่งสอนเฉพาะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ กับสถาบันเฉพาะ (Independent College and Institute) ซึ่งสอนวิชาเฉพาะเช่น วิศวกรรม แพทย์ ฝึกหัดครู (Normal School) กฎหมาย เป็นต้น และเลิกสอนวิชาภาษาอังกฤษหันมาสอนทฤษฎีและเน้นภาษารัสเซีย

ระหว่างปี ๑๙๕๗-๕๘ หลังจากรัสเซียถอนตัวออกไปแล้ว จีนหันมาเน้นการศึกษาเพื่อสังคมจีนมากขึ้นโดยหันมาจัดการเรียนการสอนที่เน้นสังคมจีน นิสิตนักศึกษาต้องให้สัมพันธ์กับการผลิตจริง โดยเน้นการพัฒนาทางจริย พล และพุทธิศึกษาพร้อม ๆ ไปกับการสร้างสำนักและวัฒนธรรมของสังคมนิยม โดยระดับมัธยมและอาชีวศึกษาให้เด็กได้ไปฝึกงานในโรงงานมากขึ้น การปรับปรุงคุณภาพดำเนินไปอย่างกว้างขวางจนถึงปี ๑๙๖๖

ปี ๑๙๖๖-๑๙๗๖ เป็นทศวรรษของการศึกษาแนวใหม่ที่มีเป้าหมายและวิธีการสอนองการปฏิวัติวัฒนธรรม (Cultural Revolution) นั่นคือการศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของสังคม

และใช้งานได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรับใช้การเมืองในยุคปฏิวัติอย่างแท้จริง นั่นคือการศึกษาค้นคว้าสร้างจิตสำนึกทางการเมือง รับใช้มวลชน ต่อต้านนายทุนและจักรวรรดินิยม โดยในระดับอุดมศึกษานั้น จะต้องเรียนรู้เรื่องของจีน เข้าใจจีน และมีจิตสำนึกในการรับใช้ชนชั้นกรรมาชีพ มหาวิทยาลัยจึงมีการปรับปรุงมากมายด้วยกัน เริ่มแต่การรับผู้เรียนเข้ามาหาวิทยาลัย เริ่มรับผู้จบมัธยมชั้นสูงแล้วสอบเอาแต่สมัยปฏิวัติวัฒนธรรมรับจากชาวนาชาวไร่และทหารที่มีประสบการณ์ในการใช้แรงงานตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป ในการเรียนการสอนก็นำทฤษฎีมาประสานกับการปฏิบัติ คือ สร้างโรงงานไร่นาในมหาวิทยาลัย หรือพามหาวิทยาลัยไปสู่ไร่นา ระยะเวลาที่เรียนก็ลดลงเหลือประมาณ ๓ ปี เปิดสอนวิชาต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์และเปิดอบรมระยะสั้น ๆ เช่น วิชาเลี้ยงเป็ด เป็นต้น ในการบริหารมหาวิทยาลัยจะมีคณะกรรมการปฏิวัติประจำมหาวิทยาลัยและประจำคณะดูแลคณะกรรมการจะประกอบไปด้วยตัวแทนอาจารย์ ตัวแทนพนักงาน ตัวแทนกรรมกร ตัวแทนนักศึกษา ตัวแทนหน่วยโฆษณาความคติประชาชนเหมา จำนวนทั้งหมดประมาณ ๔๐ คน แล้วมีกรรมการประจำ ๑๓ คน ประชุมมอบหมายงานกันอยู่เสมอ

* ดู เขียน ชีระวิทย์, ๒๒ วัน ในจีน (กรุงเทพ ฯ : พ.พ., ๒๕๒๑) หน้า ๑๑๑-๑๒๓

เมื่อหมดสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมแล้ว พบว่าการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปช้ามาก ด้านการประยุกต์และการเมืองไปได้เร็ว เมื่อมีการประกาศนโยบาย ๔ ทันสมัยขึ้น คือความทันสมัยทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการป้องกันประเทศขึ้นนั้น จึงพบว่าความรู้ทางด้านเทคโนโลยีของจีนเองล้าหลังยุโรปมาก การอุดมศึกษาในปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงขึ้นอีกมาก

๒.๒ ภาพอุดมศึกษาในปัจจุบัน ในปัจจุบันการอุดมศึกษาอยู่ในระยะปรับปรุงและพัฒนาเป็นการใหญ่ เพื่อเป้าหมายของสี่ทันสมัยและความยิ่งใหญ่ของจีนในอนาคต ในปี ๑๙๘๐ มีสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด ๖๗๕ แห่ง กำลังสร้างเพิ่มเติมอีก ๑๕ แห่ง มีนักเรียนปี ๑ เข้าเรียน ๒๘๑,๒๐๐ คน คิดเป็น ๔.๖% ของผู้จบมัธยม จำนวนผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นสัดส่วน ๘.๙ คน ต่อ ประชากรหมื่นคน นักเรียนส่วนใหญ่เรียนอยู่ในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ฝึกหัดครู แพทย์ วิทยาศาสตร์ เกษตร และศิลปศาสตร์ตามลำดับ นอกจากนี้ก็มีสาขาอื่น ๆ อีก เช่น ป่าไม้ ธุรกิจ กฎหมาย และการปกครอง ศิลปกรรม เป็นต้น แต่เปอร์เซ็นต์

ไม่มากนัก จีนเร่งผลิตนักธุรกิจและนักกฎหมายมากขึ้นเป็นพิเศษ

สถาบันอุดมศึกษาของจีนตามสถิติของจีนในหนังสือ Education and Science บ่งว่ามี ๑๒ ชนิด ในจำนวน ๑๒ ชนิดนี้ สามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้ ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Universities) มหาวิทยาลัยประเภทนี้จัดตามรูปแบบของรัสเซีย คือ สอนเฉพาะวิชาการหลัก ได้แก่ ศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มีลักษณะคล้ายกับ College of Arts and Sciences ของสหรัฐอเมริกาแต่เป็นสถาบันอิสระ ในขณะที่อเมริกาโดยมากจะรวมอยู่ในมหาวิทยาลัย โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบนี้ จะประกอบไปด้วย ๒ วิทยาลัยหลักคือ ศิลปศาสตร์ซึ่งก็จะมีภาควิชาหลักคือ ภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และกฎหมาย เป็นต้น ส่วนวิทยาศาสตร์ก็จะประกอบไปด้วย ภาควิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา วิทยุ อิเลคโทรนิคส์ เป็นต้น มหาวิทยาลัยปักกิ่ง มหาวิทยาลัยน่านไถ วิทยาลัยฟู่กาน เป็นตัวอย่างมหาวิทยาลัยประเภทนี้

¹ ดู China Handbook Editorial Committee, *Education and Science* (Beijing: Foreign Language Press, 1983), p.46.

กลุ่มที่ ๒ **มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์** ซึ่งเป็นวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ จัดการศึกษาเฉพาะทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ด้วยพร้อมกันไป เพราะวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานทางวิศวกรรมอยู่แล้ว สถาบันอุดมศึกษากลุ่มนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นวิทยาลัยวิศวกรรมหลายสาขา ในสถาบันเดียว (Multi-discipline Engineering) ซึ่งจะประกอบไปด้วยภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมเคมี วิศวกรรมนิวเคลียร์ วิศวกรรมปิโตรเลียม เป็นต้น เช่น มหาวิทยาลัยชิงหัว (Qinghua University) อีกประเภทหนึ่งเป็นวิทยาลัยวิศวกรรมสาขาเดียว (Single-discipline Engineering) เช่น วิทยาลัยเหมืองแร่ วิทยาลัยเหล็กกล้า วิทยาลัยปิโตรเลียม เป็นต้น

กลุ่มที่ ๓ **วิทยาลัยหรือสถาบันเฉพาะวิชา (Specialized Institutes)** ส่วนหนึ่งก็คือวิทยาลัยวิศวกรรมสาขาเดียวดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีสถาบันเฉพาะอีกหลายสาขา ซึ่งสอนเน้นหนักเฉพาะสาขานั้นๆ มักประกอบไปด้วย วิทยาลัยเกษตร วิทยาลัยป่าไม้ วิทยาลัยแพทย์ วิทยาลัยครู วิทยาลัยบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ วิทยาลัยรัฐศาสตร์และกฎหมาย

วิทยาลัยพลศึกษา (Physical Culture) วิทยาลัยศิลปะ วิทยาลัยภาษาต่างประเทศ และสถาบันชนกลุ่มน้อย

ในแต่ละสถาบันโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย สมบูรณ์แบบ จะมีสถาบันวิจัยจัดตั้งขึ้นต่างหาก (Research Institute) บางสถาบันก็สัมพันธ์กับภาควิชา บางสถาบันก็เป็นอิสระในตัวเอง อย่างมหาวิทยาลัยปักกิ่งนั้นมีอยู่กว่า 60 สถาบัน^๒ เช่น Institute of Mathematics, Institute of Solid State Physics, Institute of Theoretical Physics, Institute of Computer Science and Technology, Institute of Afro-Asian Studies, Institute of Southeast Asian Studies, Institute of Marxism-Leninism Studies, Research Group on Higher Education เหล่านี้เป็นต้น

ในจำนวนวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยกว่า ๖๐๐ แห่งนี้มีอยู่ ๙๗ แห่ง ที่ทางรัฐบาลจีนถือว่าเป็นสถาบันสำคัญ หรือที่ล่ามจีนใช้คำว่ามหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย “จุดหนัก” (Key Institutes) ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น มหาวิทยาลัยปักกิ่ง มหาวิทยาลัยชิงหัว สถาบันวิศวกรรมศาสตร์ปักกิ่ง วิทยาลัยแพทย์ปักกิ่ง วิทยาลัยครูปักกิ่ง สถาบันวิศวกรรมการ

* สำหรับคำว่า วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยนั้น ผู้แทนจีนอธิบายว่ามีฐานะและบทบาทเท่าเทียมกัน

^๒ จาก Peking University เอกสารแนะนำมหาวิทยาลัยปักกิ่ง

ทอผ้าเชียงไฮ้ เป็นต้น (ดูรายชื่อทั้ง ๔๗ แห่ง
ได้ใน Education and Science เล่มที่กล่าวถึง
แล้ว)

๒.๓ การควบคุมดูแลกิจการอุดมศึกษา
การควบคุมดูแลกิจการของอุดมศึกษาหรือการ
บริหารงานภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้น มี
ลักษณะคล้ายกับระบบการปกครองประเทศโดย
ส่วนรวมนั่นเอง และสอดคล้องกับระบบการ
ควบคุมการศึกษาโดยทั่วไป ลักษณะของการ
ควบคุมการศึกษาโดยทั่วไปนั้นแบ่งเป็นระดับได้
ดังนี้ คือ (ดูแผนภูมิที่ ๓)

ระดับชาติ ดูแลโดยรัฐบาลกลาง ผ่านทาง
กระทรวงศึกษาธิการซึ่งจะควบคุมดูแลนโยบาย
และการดำเนินงานทั้งหมด

ระดับมณฑล ดูแลโดยรัฐบาลประจำ
มณฑล ซึ่งจะมีแผนการศึกษาดูแลทั้งหมด

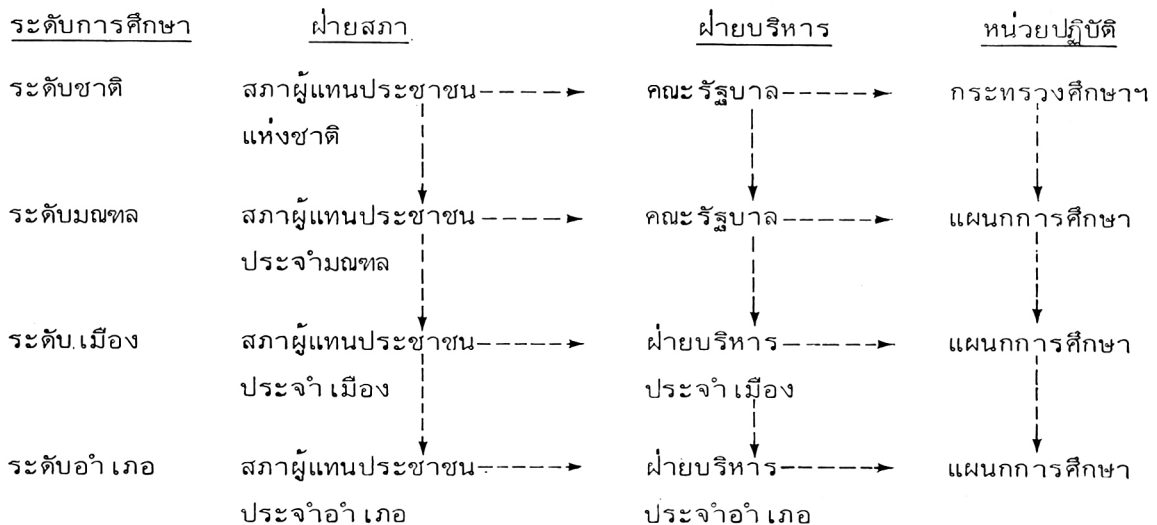
ระดับเมือง ดูแลโดยฝ่ายบริหารของเมือง
ซึ่งจะมีแผนการศึกษาเช่นเดียวกัน และ

ระดับอำเภอหรือหมู่บ้าน มีฝ่ายบริหาร
หมู่บ้าน แล้วก็มีแผนการศึกษารับผิดชอบ
เฉพาะ ดังจะเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๓

การควบคุมการศึกษาของจีน

การควบคุมดูแลการศึกษา

-----> หมายถึงแนวทางการใช้อำนาจ

เมื่อพิจารณาเฉพาะระดับอุดมศึกษาแล้ว จะมีหน่วยงานที่ดูแล ๓ หน่วยงาน คือ

๑. กระทรวงศึกษาธิการ ดูแลในค่านโยบายของอุดมศึกษาทั้งหมด และดำเนินการรับผิดชอบมหาวิทยาลัยที่เน้นเป็นพิเศษ (Key Institution) ดังกล่าวมาแล้ว รับผิดชอบทั้งการจัดการ หลักสูตร การสอน และการบริหารทั่วๆ ไปทั้งหมด

๒. กระทรวงที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในที่นี้หมายถึงกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา เฉพาะสาขาเช่นกระทรวงเกษตร จะรับผิดชอบในการจัดการและดูแลสถาบันหรือวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรที่ไม่ได้อยู่ใน “จุดหนัก” ของกระทรวงศึกษา หรือกระทรวงป่าไม้ ก็ดูแลวิทยาลัยทางด้านการป่าไม้บางส่วนด้วย เช่นเดียวกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเหมืองแร่ กระทรวงกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม ต่างก็ช่วยดูแลและจัดการสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งด้วยเช่นกัน แต่หลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการยังรับผิดชอบอยู่

๓. แผนกการศึกษาประจำมณฑลและประจำเมือง ในแต่ละมณฑลหรือเมืองใหญ่จะจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของตนเอง เช่น ที่เชียงใหม่ มีอยู่ร่วม ๕๐ แห่ง ทั้งที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงที่เกี่ยวข้องและของเชียงใหม่เองโดยเฉพาะวิทยาลัยอาชีวศึกษา สำหรับมณฑลที่มีอุดมศึกษาหลายแห่งจะแยกแผนกการศึกษาเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนทั่วไป (General Education) ซึ่งดูแลการศึกษาอื่นๆ นอกจากอุดมศึกษา และส่วนอุดมศึกษา (Higher Education) ดูแลกิจการอุดมศึกษาในมณฑลทั้งหมด โดยเฉพาะที่เชียงใหม่แบ่งดังกล่าว แต่มณฑลเล็ก ๆ ก็มีเฉพาะส่วนทั่วไปอย่างเดียว

โดยเหตุนี้เราจะเห็นได้ว่า กิจการอุดมศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มีขอบเขตกว้างขวาง ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยแท้ ปรับเพื่อคนรุ่นใหม่และความก้าวหน้าของสังคมตลอดเวลา มีโครงสร้างและรูปแบบตามโครงสร้างสังคม กระจายความรับผิดชอบไปตามงานที่รับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันก็ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ จึงเป็นการอุดมศึกษาเพื่อการใช้งานอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นเราจะเห็นได้อีกว่า กิจการของอุดมศึกษาย่อมแปรเปลี่ยนไปตามสังคมอยู่เสมอ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อใด การศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมก็ได้รับผลกระทบไปด้วยเสมอ แต่แม้กระนั้นการอุดมศึกษาเองก็ยังไม่เปลี่ยนไปจนหมดธรรมชาติและวิญญาณของการอุดมศึกษา นั่นคือยังคง

ดำเนินไปเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และแสวงหา
 สัจจะกับความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ แม้
 เมื่อเริ่มปลดแอกได้ส่งเสริมวิชาการอย่างกว้าง
 ขวาง ในช่วงเวลาที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันก็ยังแสดง
 ให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาค้นคว้า
 และเจาะลึกไปในโลกวิชาการอย่างลึกซึ้งเสมอ
 ควบคู่ไปกับการใช้งานได้ตลอดเวลา การเน้น
 ด้านหนึ่งด้านใดมากเกินไปจะไม่เหมาะสมในทุก
 สังคมและทุกระบบการเมือง

สิ่งที่ปรากฏชัดในกิจการทั่วไปของอุดม
 ศึกษาของจีนอีกประการหนึ่งก็คือ การแสดง
 และปรับการอุดมศึกษาเพื่อให้อำนาจใช้สังคมจีน
 อย่างแท้จริง และเป็นรูปแบบของจีนโดยเฉพาะ
 ความจำเป็นด้านนี้สังเกตเห็นได้ว่าผู้นำสถาบัน
 อุดมศึกษาของจีนต่างตระหนักกันเป็นอย่างดี
 ทุกคน และดูมีความกระตือรือร้นในเรื่องนี้
 อย่างจริงจังมาก

๓. ระบบบริหารภายใน : สามประสานใน การอุดมศึกษา

ในระยะปฏิวัติวัฒนธรรมนั้น ชาวนา
 กรรมกร และทหาร มีบทบาทอย่างมากใน
 การดำเนินกิจการต่าง ๆ แม้ในสถาบันอุดม
 ศึกษาก็ไม่พ้นจากสามประสานนี้ไปได้ หลัง
 ปฏิวัติวัฒนธรรมแล้ว ระบบบริหารภายใน
 สถาบันอุดมศึกษาก็ยังอยู่ในความรับผิดชอบ

ของสามประสานเช่นเดียวกันเพียงแต่เป็นสาม
 ที่แตกต่างไปจากเดิมเท่านั้น

การบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษานั้น
 อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มต่าง ๆ ๓ กลุ่ม
 ใหญ่ คือ ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ ฝ่ายบริหาร
 สถาบัน และฝ่ายสันนิบาตเยาวชน

๓.๑ หน่วยพรรคในมหาวิทยาลัย ใน
 ทุกมหาวิทยาลัยหรือทุกสถาบันอุดมศึกษา จะ
 มีคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ในมหา
 วิทยาลัย ซึ่งเลือกตั้งจากสมาชิกของพรรค
 คอมมิวนิสต์ที่เป็นอาจารย์ ข้าราชการ หรือ
 นักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่า คนจีน
 ทุกคนไม่ได้เป็นสมาชิกของพรรค จะมีเพียง
 บางคนเท่านั้น และบางคนนั้นก็ทำงานอยู่ตาม
 ที่ต่าง ๆ ตามปกติ สมาชิกพรรคที่อยู่ใน
 มหาวิทยาลัยทั้งหมดจะรวมกันและเลือกคณะ
 กรรมการพรรคขึ้นจำนวนหนึ่ง อาจจะเป็น
 ๕-๗-๙ หรือมากกว่าก็ได้ แต่จะเป็นเลขคี่
 เสร็จแล้วก็มีสำนักงานพรรคอยู่ในสถาบันอุดม
 ศึกษาแต่ละแห่ง มีเลขาธิการพรรคประจำ
 มหาวิทยาลัยหรือสถาบันแห่งละ ๑ คน ทำ
 หน้าที่ฝ่ายพรรค

ฝ่ายพรรคฯ ในสถาบันอุดมศึกษา จะทำ
 หน้าที่ในค่านโยบาย คอยดูแลว่าฝ่ายบริหาร
 ทำงานไปตามที่พรรคฯ และประชาชนกำหนด

ไว้หรือไม่ หรือทำอะไรมากเกินไป น้อยเกินไปหรือไม่ ถ้ามีอะไรผิดไปจากแนวทางของพรรคฯ ก็จะมีการหักท้วง ทัดทาน และหาทางช่วยกันปรับปรุงแก้ไขโดยเสนอแนะแนวทางแก่ผู้บริหาร นอกไปจากการควบคุมดูแลนโยบายแล้ว ฝ่ายพรรคยังมีงานทำให้การศึกษาอุดมการณ์ ปลุกฝังความคิด อุดมคติ และให้การศึกษาเรื่องของพรรคคอมมิวนิสต์ด้วยพร้อมกันไป โดยสรุปแล้วก็คือ ทำงานด้วยนโยบาย และทำอุดมการณ์ในสถาบันอุดมศึกษานั้นเอง

๓.๒ ฝ่ายบริหารของสถาบัน ฝ่ายบริหารของสถาบันอุดมศึกษาของจีน ประกอบด้วย อธิการบดี (President) รองอธิการบดี (Vice-president) เป็นผู้บริหารระดับสูง รองลงมามี ๒ ลักษณะ คือ สายวิชาการจะมีหัวหน้าแผนกวิชาการ ซึ่งประสานงานติดต่อกับภาควิชาต่าง ๆ โดยทั่วไปจะไม่มีคณบดีเพราะเป็นสถาบันเฉพาะสาขาอยู่แล้ว ยกเว้นบางแห่งที่มีวิทยาลัยอยู่บ้างก็อาจจะมีคณบดีแต่ไม่มากนัก ถัดจากหัวหน้าแผนกวิชาการแล้วก็ถึงหัวหน้าภาคและคณาจารย์ อีกสายหนึ่ง คือ แผนกบริการต่างๆ เช่น แผนกการเงินการบัญชี พาหนะ สถานที่ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ทำหน้าที่ในทางธุรการ มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ช่วยงานอยู่

อธิการบดีนั้นแต่งตั้งโดยรัฐบาลกลาง แล้วอธิการบดีมาแต่งตั้งบุคคลต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยเอาเอง การดำเนินการในเรื่องที่เป็นนโยบายหลักต้องเสนอคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ของมหาวิทยาลัยก่อนจึงจะดำเนินการได้

ในระดับมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการวิชาการหลายกรรมการด้วยกัน ซึ่งจะประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะและศาสตราจารย์ซึ่งทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถาบัน เช่นงานพัฒนาการศึกษา งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ งานการศึกษาระดับโท-เอก นอกจากนั้นก็ยังทำหน้าที่ประเมินผลงานวิจัยของอาจารย์ ของนิสิตปริญญาโท และพิจารณาการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ รวมทั้งการคัดเลือกคนสำหรับไปประชุมแลกเปลี่ยนต่างประเทศ

ในระดับภาควิชา นอกจากจะมีหัวหน้าภาคแล้วยังมีคณะกรรมการสอนและการวิจัย สำหรับดูแลการสอน นับแต่วางแผนการสอน เตรียมการสอน ตัดเลือกเนื้อหาอุปกรณ์ จัดทำคู่มือการสอน และให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วยพร้อมกันไป

๓.๓ สันนิบาตเยาวชน (Youth League) เป็นกลุ่มนักศึกษาที่รวมตัวกันในลักษณะของ

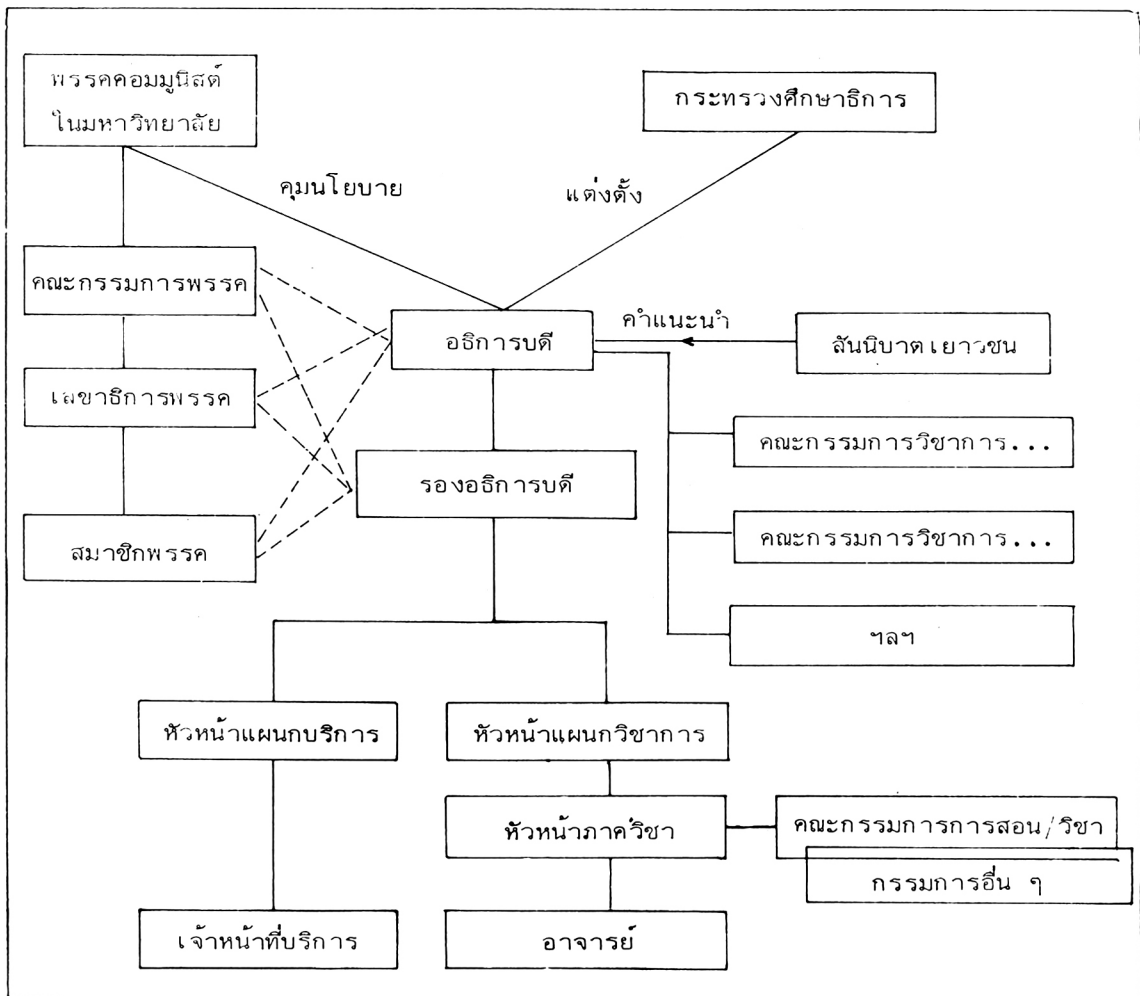
กลุ่มเด็กหัวก้าวหน้า ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่คอยดูแล
และให้ข้อเสนอแนะกับผู้บริหาร นอกจากนั้น
ก็ยังมีส่วนในการสร้างความเป็นผู้นำที่ดีด้วย

การส่งเสริมและทำเป็นตัวอย่างของนักศึกษาที่ดี
เสียสละ ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

แผนภูมิที่ ๔

ระบบบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษาของจีน

รูปแบบของการบริหารภายใน อาจเขียนเป็นแผนภูมิง่าย ๆ ได้ดังนี้

จากรูปแบบและองค์ประกอบดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความประสานสัมพันธ์และการควบคุมซึ่งกัน ได้อย่างชัดเจน โดยผู้บริหารแม้จะได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลกลางแต่ก็มีพรรคคอมมิวนิสต์ในมหาวิทยาลัยควบคุมนโยบายต่ออีกทีหนึ่ง กรรมการของพรรคหรือสมาชิกพรรคนั้นบางคนก็เป็นผู้บริหารอยู่ด้วย ลักษณะการบริหารจึงควบคุมดูแลกันโดยใกล้ชิด เมื่อมองอีกแง่หนึ่งก็คือประสานกันในทุกระดับและทุกรูปแบบ ซึ่งทำให้การอุดมศึกษาเป็นไปตามความสนใจผู้เรียน สนองผลประโยชน์ทางสังคมผ่านทางพรรค ฯ เป็นหลัก ลักษณะทางการบริหารจึงเป็นไปในลักษณะ “ภายใต้การนำของหน่วยพรรค รับผิดชอบโดยอธิการบดี (ผู้อำนวยการ)” ซึ่งเป็นลักษณะของการบริหารสถาบันการศึกษาโดยทั่วไปและทุกระดับ

โดยที่พรรคคอมมิวนิสต์ของเขาจัดตั้งขึ้นเพื่อคนส่วนใหญ่ คือ ชาวนาและกรรมกรเป็นหลัก คือเน้นสังคมโดยแท้จริง เมื่อกิจการอุดมศึกษาอยู่ในความดูแลของพรรคจึงทำให้กิจการอุดมศึกษาของจีนสนองคนส่วนใหญ่ได้อย่างเต็มที่ และกว้างขวางกว่าที่อื่น ๆ ทั้งนักศึกษาเองก็มีบทบาทในการบริหารสถาบันด้วย ซึ่งในระยะนี้ได้ลดลงไปบ้าง ก่อนหน้านั้นในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมมีบทบาทเท่ากับอาจารย์และผู้บริหารทีเดียว

เมื่อเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่ากิจการอุดมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกลุ่มข้าราชการเป็นหลัก ทั้งในระดับบริหารและในระดับนโยบาย คือ สภามหาวิทยาลัยก็เป็นข้าราชการส่วนใหญ่เช่นกัน

๔. หลักสูตรบังคับ : ลึกในเนื้อหาและกว้างทางสังคม

หลักสูตรในระดับอุดมศึกษา มีลักษณะเหมือนกับหลักสูตรสากลทั่วไป นั่นคือมีระยะเวลา ๔ ปี จะมี ๕ หรือ ๖ มีบ้างในบางสาขา เช่น แพทย์ ก่อนหน้านั้นคือในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมนั้นการอุดมศึกษาของจีนเรียนเพียง ๓ ปี เท่านั้น และคัดเลือกจากชาวนา กรรมกร หรือทหารที่มีพื้นฐานความรู้และมีความเสียสละ มีการพิจารณาร่วมกัน ระหว่างคอมมิวนิสต์และมหาวิทยาลัย แต่ในปัจจุบันใช้วิธีการสอบเป็นหลัก

วิชาที่เรียนนั้นแบ่งออกเป็น วิชาบังคับ วิชาเลือก และการบรรยายพิเศษ สำหรับการบรรยายพิเศษจะจัดเป็นครั้งคราวไม่บังคับตายตัว ส่วนใหญ่เป็นการบอกอธิบายบรรยายถึงความก้าวหน้าใหม่ในทางวิชาการ ส่วนวิชาเลือกนั้นเปิดตามความจำเป็นและความพร้อมของผู้สอน ซึ่งผู้ที่ไม่ได้เรียนวิชาเอกจะเลือกเรียนได้ สำหรับวิชาบังคับนั้นก็มี ๒ อย่าง คือ บังคับในวิชาเอกหรือวิชาเฉพาะ ซึ่งมักจะเรียนปี ๓-๔ และวิชาพื้นฐานสำหรับวิชาเอกซึ่ง

เรียนในระดับปี ๑ และ ๒ ส่วนจะเป็นสาขาวิชาใดบ้างก็แยกไปตามวิชาเฉพาะของแต่ละคน

ส่วนวิชาบังคับอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจคือ วิชาบังคับทั่วไปแก่ทุกคนที่เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะเป็นสหวิชา (Interdepartment Course) เทียบได้กับวิชาการศึกษาทั่วไป หรือพื้นฐานทั่วไป (General Education) ที่ใช้อยู่ในบ้านเรานั้นเอง วิชาเหล่านี้เองที่จะสร้างให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีความรู้สึก มีความสำนึก และมีคุณธรรมความรับผิดชอบในลักษณะใด

เมื่อได้ดูงาน การศึกษาระดับ อุดมศึกษาจากบางแห่งและศึกษาเอกสารประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่าการอุดมศึกษาของจีนต้องการให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ เข้าใจและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ในการต่อสู้เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ทั้งการต่อสู้กับผู้กดขี่เอาเปรียบในประเทศ และพวกจักรวรรดินิยมต่างชาติ นอกจากนี้ก็ยังให้เรียนรู้โครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับระบบการเมืองว่าจะจัดไปให้กับคนกลุ่มใด นั่นก็คือให้ผู้เรียนรู้ว่าปรัชญาของสังคมคืออะไร สังคมที่ตนเองอยู่มีความเป็นมาอย่างไร และการดำเนินการในสังคมมี

ลักษณะอย่างไร ซึ่งคำตอบค่อนข้างออกมาชัดเจนว่าสังคมของจีนเป็นสังคมที่มีปรัชญาเพื่อชนชั้นกรรมาชีพ การต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพมีความเป็นมาอย่างไร และการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมเป็นไปเพื่อชนชั้นกรรมาชีพอย่างไร สิ่งเหล่านี้ก็คือเนื้อหาหลักในวิชาปรัชญาวัตถุนิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (Dialectical Materialism and Historical Materialism) วิชาประวัติพรรคคอมมิวนิสต์จีน (History of Communist Party) และวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ทั้งสามวิชานี้จะเป็นสามวิชาหลักที่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดสอนให้กับผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวะหรือวิทยาลัยทางภาษาก็ตาม ในบางแห่งก็จะเพิ่มความเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์สากลด้วย ในระยะหลังเมื่อจีนเปิดประเทศและได้เพิ่มพลศึกษาเข้าไปด้วย

การให้เรียนวิชาทางการเมืองของประเทศสังคมนิยม เช่น ปรัชญา วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ การเมือง และประวัติพรรคคอมมิวนิสต์นี้เป็นลักษณะเฉพาะของการศึกษาในประเทศสังคมนิยมทั่วไป และเข้าใจว่ามีอิทธิพลถึงกันโดยเฉพาะอิทธิพลของการอุดมศึกษารัสเซียที่ก่อให้เกิดผู้เรียนระดับอุดมศึกษาทุกคนเรียนวิชาเกี่ยวกับอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์ (Communist

Ideology) ประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ของเนื้อหา
ของหลักสูตรทั้งหมด ซึ่งประกอบไปด้วยวิชา
หลัก ๓ วิชาเช่นกัน คือ วิชา History of The
Communist Party of The Soviet Union,
Political Economy, and Dialectical and
Historical Materialism^{*}

การเรียนปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์
ของประเทศที่ตนเองอยู่ และสภาพเศรษฐกิจ
การเมืองของประเทศตนเองนั้น แท้ที่จริงเป็น
หลักการสากลที่ประเทศที่พัฒนาแล้วต่างยึดถือ
กัน ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองวิชาการศึกษา
ทั่วไปซึ่งบังคับสำหรับผู้เรียนทุกคน ก็เน้น
หลักการประชาธิปไตยตามระบบการปกครอง
ของประเทศเขา และประวัติความเป็นมา
ของอารยธรรมตะวันตกรวมทั้งระบบสังคม
เศรษฐกิจ และการเมืองควบคู่กันไป^๒ เสมอ
เพื่อผู้นำของประเทศจะได้รู้จักเข้าใจสังคมของ
ตนเองได้อย่างดีพอ

เมื่อเป็นอย่างนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้จบ
การศึกษาระดับอุดมศึกษาของจีนย่อมจะต้องมี
ความรู้ ความเข้าใจในสังคมของตนเอง มีความ
เข้าใจในอุดมการณ์ของประเทศตนเองดีพอ

สมควร และมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกันอยู่
มากที่สุด ในสาขาที่ต้องเรียนวิชาเฉพาะไป
ด้วยตามสาขาของตน

สำหรับในประเทศไทยเรานั้น การเรียน
รู้ประวัติความเป็นมาและสภาพของสังคมไทย
ยังมีน้อยและมีอย่างไม่ลึกซึ้งกว้างขวางตรงตาม
สภาพที่เป็นจริงเท่าที่ควร ส่วนใหญ่จะเป็น
ข้อมูลหรือหลักการสากลเสียมากกว่า โดยเฉพาะ
ของประเทศอเมริกาและยุโรป ข้อค้นพบว่าเป็น
ความแตกต่างที่ชัดเจนที่ไทยเป็นอยู่แตกต่างกับ
ประเทศอื่น ๆ

๕. ฝึกงาน : ทฤษฎีประสานกับการปฏิบัติ

ก่อนปี ๑๙๗๖ ซึ่งเป็นช่วงของการปฏิวัติ
วัฒนธรรมนั้น การอุดมศึกษาต้องรับใช้ประ-
ชาชนอย่างจริงจัง ดังนั้นการออกไปสู่ไร่นา
ออกไปสู่ชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ การ
ปลูกข้าวบนกระดาน(ดำ)การต่อเรือบนกระดาน
จะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป ผู้เรียนทุกคนจะต้อง
ไปสัมผัสและเรียนรู้จากสภาพจริงของชาวนา
กรรมกร และทหารซึ่งมีวิธีการ ๒ อย่างคือ
สร้างโรงงานและไร่นาขึ้นในมหาวิทยาลัย แล้ว
ให้นักศึกษาใช้เวลาเรียนครึ่งหนึ่ง ใช้แรงงาน
ครึ่งหนึ่ง อีกประเภทหนึ่งให้นักศึกษาออก

* Seymour M. Rosen *Higher Education in the U.S.S.R.* (Washington, D.C. :
U.S. Department of Health, Education, and Welfare, 1983), p. 13

^๒ Paitoon Sinlarat, "General Education : Developing a Program for Thai
Universities." Unpublished Ph. D. Dissertation, University of Pittsburgh, 1976.

ไปนอกร่วมมหาวิทยาลัยไปทำงานและสอนตาม โรงงาน ในทางสังคมศาสตร์นักศึกษาก็ต้องออกไปศึกษาสภาพการต่อสู้และปัญหาของชาวบ้านที่ถกตกดี เอารัดเอาเปรียบอย่างแท้จริง โดยมีเป้าหมายหลักให้นักศึกษาเมื่อได้เรียนรู้หลักการทฤษฎีแล้ว ก็สามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ด้วยการฝึกปฏิบัติไปในตัว ทั้งยังทำให้เข้าใจทฤษฎีได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย การฝึกปฏิบัติในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมนี้เรียกได้ว่าใช้เวลาเกือบครึ่งหนึ่งของการเรียนทั้งหมดซึ่งมุ่งให้ทำงานได้จริง ๆ

หลังปี ๑๙๗๖ เป็นต้นมาเมื่อสิ้นอำนาจของแก๊ง ๔ คน แล้ว แนวคิดนี้ยังปฏิบัติอยู่ แต่ได้รับการเน้นน้อยลง การฝึกปฏิบัติยังคงทำอยู่ โรงงานและไร่ในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยยังมีอยู่ การฝึกงานภายนอกยังมีอยู่ในปัจจุบัน แต่ทำน้อยลง ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง หัวหน้ฝ่ายการศึกษาเล่าว่าการฝึกปฏิบัติในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมเพี้ยนไปบ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าเพี้ยนอย่างไรและบอกว่าในปัจจุบันนักศึกษายังคงออกฝึกงานตามโรงงานและเข้าห้องทดลอง ส่วนนักศึกษาทางสังคมศาสตร์ก็ออกสำรวจสังคม แต่ต้องมีการวางแผนและมีเวลาจำกัด เวลาส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย ที่วิทยาลัยเครื่องจักรกลในนครเซี่ยงไฮ้ยังยึดการเรียนทฤษฎีแล้วไปฝึกปฏิบัติตามโรงงานอยู่

ในวิทยาลัยเองก็มีโรงงานสังกัดอยู่ด้วย ให้เด็กเรียนให้เด็กทำ ครูดแล้วได้ทั้งการศึกษาและมีผลผลิตให้ด้วย โดยทั่วไปแล้วจะให้เรียนทฤษฎีประมาณ ๕๐ สัปดาห์ และฝึกปฏิบัติอีก ๑๐ สัปดาห์ มีเวลาก่อนจบอีก ๘ สัปดาห์ให้ทำเป็นรายงาน ซึ่งผู้บริหารของวิทยาลัยอาชีวะเขาจะภูมิใจในผลผลิตของเขามาก เพราะเรียนแล้วทำงานได้เลย และคนก็นิยมผลผลิตของเขา

ความคิดในการประสานทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกันนี้ นับได้ว่าเป็นการย้อนกลับไปหารากฐานเดิมของคนเอเชีย ที่การฝึกอบรมการเรียนรู้ และสอนอาชีพต่างๆ จะต้องกระทำควบคู่ไปพร้อมกันระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ เช่น การอบรมแพทย์แผนโบราณ การสอนช่าง การตีเหล็ก การปั้นหม้อ เหล่านี้ล้วนเรียนทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติทั้งสิ้น

ในสมัยปัจจุบันจีนปรับทฤษฎีและการปฏิบัติให้เหมาะสมขึ้นโดยถ้าเป็นวิชาการทางด้านทฤษฎีหลักการมากๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เหล่านี้จะฝึกปฏิบัติบ้าง แต่ถ้าเป็นทางด้านอาชีพศึกษาก็จะฝึกมากเหมือนเดิม เป้าหมายของการฝึกเน้นการทำได้ ปฏิบัติได้มากกว่า เน้นการสร้างอุดมการณ์เหมือนสมัยก่อน

๖. เน้นเทคโนโลยี : อุดมการณ์กับความ เป็นจริง

นับแต่นายเติ้ง เสี่ยว ผิง ขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม นายเติ้ง

ได้เสนอและย้านนโยบาย ๔ ทันสมัย คือ ความทันสมัยทางค่านิยมอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การป้องกันประเทศ และทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นโยบายดังกล่าวได้หันมาเน้นความสำคัญของการอุดมศึกษามากขึ้นในฐานะที่จะส่งเสริมให้ความทันสมัยดังกล่าวเป็นไปได้นโยบายของการอุดมศึกษาจึงหันมาเน้นทางด้านของทฤษฎี วิชาการ และความก้าวหน้ามากขึ้น

ก่อนหน้านี้โดยเฉพาะในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรม การศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอน วิชาการด้านต่าง ๆ ต้องมีเป้าหมายเพื่อรับใช้ประชาชนทั้งสิ้น (Serve the People) ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องเรียนจากชาวบ้าน กรรมกร และทหาร จึงได้มีการเชิญชวนา กรรมกร และทหารมาสอนในมหาวิทยาลัยเสมอ แนวคิดในลักษณะ “ชาวบ้านนำผู้เชี่ยวชาญ” (Layman leads the experts) เป็นแนวคิดหลักของการศึกษาในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมนี้ นอกไปจากนั้นนักศึกษาทุกคนต้องได้รับการฝึกทหาร ต้องได้รับการอบรมทางการเมือง ต้องออกไปรับใช้ชุมชนซึ่งทำให้มีเวลาศึกษาค้นคว้าในทางวิชาการน้อยลง ในการคัดเลือกผู้เรียนนั้นก็เน้นหนักที่แนวคิดทางการเมือง ดังที่ได้กำหนดคุณสมบัติ

ของคนที่ จะเข้ามหาวิทยาลัยไว้ว่าจะต้องมีคุณสมบัติ ๑) มีความสำนึกทางการเมืองดี ๒) มีท่าทีในการทำงานดี และ ๓) ทำงานมาแล้ว ๒ ปี ในการคัดเลือกก็ต้องให้คนงาน ถกเถียงกันก่อน^๑ ในกรณีเช่นนี้ทำให้มีบางคนที่มีความสำนึกทางการเมืองดี แต่ขาดความรู้พื้นฐานเพียงพอ ผลที่เกิดขึ้นก็คือได้ความสำนึกทางการเมืองสูงได้อุดมการณ์สูง แต่ทางวิชาการไปไม่ไกลเท่าที่ควร

ดังนั้นในปัจจุบันเมื่อนโยบายหันมาเน้นความทันสมัย ความก้าวหน้า และการเติบโตทางเทคโนโลยี ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างและสะสมความรู้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลึกซึ้งและกว้างขวาง ระบบการอุดมศึกษาจึงผ่อนคลายอุดมการณ์หันไปหาความเป็นจริงมากขึ้น โดยหันกลับมารับคนเรียนเก่งเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ใช้ระบบการสอบเข้ามาเป็นเกณฑ์ การเรียนหันมาเน้นทางทฤษฎีมากขึ้น เรียนภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษมากขึ้น เพื่อเป็นช่องทางให้ได้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากขึ้นการคัดเลือกผู้เรียนก็ไม่คำนึงถึงพื้นฐานที่มาของผู้เรียน แต่ดูความสามารถโดยถือว่าที่มาไม่สำคัญถือว่าปัจจุบันรับใช้ประเทศชาติได้แค่ไหนเพียงไร การเป็นปัญญาชน นักวิชาการที่รับใช้ชาติได้โดยไม่จำ-

^๑ เขียน ชีระวิทย์ อังแล้ว, หน้า ๔๑-๔๘

เป็นต้องเป็นชาวนาหรือกรรมกร โดยเหตุนี้มหาวิทยาลัยปักกิ่งในปัจจุบันจึงมีนักศึกษาที่เป็นลูกปัญญาชนและข้าราชการมากกว่าชาวนาและกรรมกร การเรียนก็ให้มีการแข่งขันกันมากขึ้น ระบบการให้เรียนแล้วมีงานทำหมดทุกคน ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่กระตือรือร้นเพราะถือว่า “มีถ้วยชามเหล็ก ตีไม่แตก” ก็ปรับให้มีการเสียเงินเอง ไม่หางานให้ แต่ถ้าเรียนได้ดีก็จะให้ทุนและหางานให้ ทำให้ประสิทธิภาพดีขึ้น

การผ่อนคลายอุดมการณ์โดยหันไปสู่ภาคปฏิบัติหรือความเป็นจริงมากขึ้นนี้ ทำให้การอุดมศึกษาของจีน หันกลับไปสู่ระบบวิชาการ ระบบคนกลุ่มน้อยมากขึ้น แต่ก็แก้ได้ด้วยจิตสำนึกที่ปลูกฝังไว้มากและนานมาแล้ว ทำให้อุดมการณ์ไม่เสียไปมากนัก แต่ความก้าวหน้าทางวิชาการ การวิจัยค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ได้รับความสำคัญขึ้น ดังนั้นเด็กที่เยี่ยมๆ สมองดีจะไปเรียนทางวิทยาศาสตร์ กลุ่มที่สองรองลงมาคือวิชาการเทคโนโลยี เช่น วิศวกรรมศาสตร์ และอันที่ ๓-๔ คือครูและแพทย์ซึ่งอยู่ในอันดับใกล้ๆ กัน ทั้งนี้เพราะรัฐบาลให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูง

ในข้อนี้ตรงข้ามกับประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับการประยุกต์และผลประโยชน์

เช่น อาชีพวิศวกร แพทย์ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมการคำนึงประโยชน์ส่วนตัวแล้วในระยะยาวความก้าวหน้าทางวิชาการจะล่าหลังและพึ่งตัวเองไม่ได้อีกด้วย

๗. นักเรียนนอก : เรียนรู้ทั่วโลกแต่เลือกรับ

หลังจากปิดประเทศมาเป็นเวลานาน จีนก็เปิดประเทศขึ้นอีกและเปิดมากขึ้นในปัจจุบัน การเปิดประเทศของจีนนี้รวมถึงการเปิดรับความรู้และวิทยาการต่างๆ จากทั่วโลกอีกด้วย ระหว่างปี ๑๙๗๘ ถึง ๑๙๘๐ มีนักเรียนกว่า ๕,๖๐๐ คน ไปศึกษาใน ๔๖ ประเทศ^๑ และมีนักศึกษาและนักวิชาการต่างประเทศไปเมืองจีนเพื่อศึกษา วิจัยเกี่ยวกับประเทศจีนมากขึ้น

ในการไปศึกษาต่างประเทศของจีนนั้น จีนจะเลือกส่งเฉพาะสาขาที่เป็นความจำเป็นและต้องการเร่งด่วนของประเทศเท่านั้น คือสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและเทคโนโลยี รวมทั้งภาษาต่างประเทศ มีสังคมศาสตร์บ้าง ทั้งนี้เพราะจีนมีความจำเป็นทางด้านนี้สูง ในขณะที่ต่างประเทศมาเมืองจีนเพื่อศึกษา ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นหลัก

นอกจากการเชิญคนมาทำการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเมืองจีนแล้ว จีนยังเชิญผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจาก

¹ China Facts and Figures, "Education", Beijing : Foreign Language Press. May 1982, p. 6.

ประเทศต่างๆ รวมทั้งอาจารย์ที่สอนภาษา ให้มาสอนในประเทศจีนมากขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพ และมาตรฐานของการศึกษาทางบ้านนี้ของจีนไปในตัว

มีข้อที่น่าสังเกตก็คือ จีนจะเลือกส่งไปเรียนหรือเชิญคนมาสอนในระดับอุดมศึกษาของจีนเฉพาะที่จีนเห็นว่าจีนอ่อน และไม่พร้อมเท่านั้น อีกทั้งจะส่งไปและเชิญมาทั่วโลกโดยไม่เฉพาะเจาะจงประเทศ แล้วจีนเลือกรับเอาเอง สาขาที่จีนยังอ่อนก็คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จีนยังล้าหลัง จีนจึงส่งเสริมด้านนี้มาก แต่การศึกษา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ กฎหมาย เหล่านี้เป็นที่น่าสังเกตว่าจีนส่งไปน้อย ดังนั้นความคิดในทางสังคมของจีนจึงไม่เปลี่ยนมากนักและอิทธิพลของนักเรียนนอกในทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะน้อยตามไปด้วย

๘. ประถม มัธยม อุดม : อุดมการณ์ประสานทุกระดับ

นอกจากการดำเนินงานทางการอุดมศึกษาแล้ว คณะผู้ทำงานยังได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม และโรงเรียนมัธยมด้วย ทำให้ได้เห็นภาพสถานบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องกัน การต่อเนื่องกันของการศึกษานี้้นนอกจากหลักสูตรและการสอนแล้ว การยึดมั่นในอุดมการณ์หรือหลักคิดร่วมกันยังเป็นเครื่องต่อเนื่องที่สำคัญอีกด้วย

หลักการกลางที่จะยึดร่วมกันเกือบทุกระดับของการศึกษา คือ

๘.๑ การศึกษาต้องให้ครบทุกด้าน ในสมัยโบราณโดยเฉพาะสมัยจฮวงวนั้น การศึกษาเน้นเพียงด้านเดียว คือ ด้านสมองหรือด้านสติปัญญา ผู้เรียนจึงต้องท่องจำสูง แต่ร่างกายและจิตใจไม่ได้เน้นเท่าที่ควร แต่การศึกษาสมัยใหม่ของจีนไม่ว่าจะเป็นก่อนเข้าโรงเรียน ประถม มัธยม และอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับสุขภาพ คุณธรรม และสติปัญญาควบคู่กันเสมอ ในโรงเรียนประถมกว้างเงินเกิน กรุงปักกิ่งนั้น ครูดีเด่นจะต้องเป็นครูที่รักและเอาใจใส่นักเรียนทั้งในทางความคิด คุณธรรม ทางการเรียนและสุขภาพอนามัย ซึ่งก็คือจริยศึกษา พุทธศึกษา และพลศึกษานั้นเอง ทุกเช้าทุกวันจะต้องมีการรักษาฟันด้วยฟลูออไรด์และรักษาตาด้วยการบริหารตาเพื่อรักษาสุขภาพ การอบรมคุณธรรมให้รักชาติ เคารพผู้อาวุโสและใช้แรงงาน เป็นต้น โรงเรียนมัธยมเซี่ยงหนิงในเซี่ยงไฮ้ก็เช่นเดียวกัน เน้นทั้งวิชาการ สุขภาพ และความประพฤติ ในเทอมหนึ่งจะมี ๒ วัน เรียกว้นประชาธิปไตย ให้เด็กแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ครู แต่ละวิชามีตัวแทนนักเรียนชั้นละ ๖ คน คอยประสานงานกับครูตรงไหนไม่เข้าใจ ในขณะที่เดียวกันก็มีวันประชุมเคารพครู และตระหนัก

ในนโยบายของรัฐบาลด้วย มีการให้นักเรียนไปสำรวจสังคม ถือว่า *ครูเป็นวิศวกรทางจิตใจของมนุษย์* ในระดับอุดมก็เช่นกันเน้นระเบียบวินัย ร่างกายและความรู้ควบคู่กันไปเสมอ

๘.๒ การศึกษาต้องรับใช้ประเทศชาติ/ประชาชน ทั้งสืบเนื่องมาตั้งแต่ปลดแอกสมัยแก๊ง ๔ คน เน้นมาก สมัยปัจจุบันก็ยังเน้นอยู่ให้เห็นว่าประเทศชาติสำคัญอย่างไร เป็นหน้าที่ทุกคนต้องช่วยเหลือ เสียสละอย่างไร และทุกคนช่วยเหลือประเทศชาติได้ทุกคน เริ่มแต่การช่วยเหลือคนอื่น ช่วยเหลือคนแก่ คนชรา โดยปลูกฝังกันตั้งแต่ในระดับอนุบาล ให้เรียนประวัติคนที่เสียสละเพื่อสังคม มีภาพของบุคคลที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม เช่น หลูซิน ติดไว้ทั่วไปในระดับอุดมศึกษา สันนิบาตเยาวชน ก็เป็นตัวอย่างของการเป็นคนดี เสียสละเพื่อสังคมประเทศชาติ การเข้าเป็นสมาชิกพรรคก็เน้นที่การรับใช้ประชาชนเป็นหลักสำคัญ

๘.๓ การศึกษาที่เน้นคุณค่าของการใช้แรงงาน การใช้แรงงานนับเป็นคุณค่าที่สำคัญของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นการศึกษาทุกระดับจึงเน้นความสำคัญด้านนี้ ในโรงเรียนอนุบาลจะมีกิจกรรมและการละเล่นที่เน้นให้เด็กเห็นถึงความสำคัญทางการใช้แรงงาน เช่น อาชีพ ชาวนา กรรมกร ในระดับ

ประถมครูใหญ่ก็ย้ำว่า ปรัชญาของโรงเรียนนั้นจะผลิตคนให้เรียนสูงขึ้นไป และสร้างพื้นฐานให้ใช้แรงงานได้ ในระดับมัธยมก็มีชมรมต่าง ๆ และให้เด็กได้สัมผัสกับสภาพของสังคม ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งจัดให้เด็กฝึกการใช้แรงงาน คำนการให้ดูแลทำความสะอาดพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นต้น

๘.๔ การศึกษาต้องพึ่งตนเอง การศึกษาของจีนในทุกๆระดับ จะมีลักษณะที่เรียกว่า พึ่งตนเองนั่นคือหลักสูตรการเรียนการสอน อุปกรณ์ทั้งหลายเป็นสิ่งที่ครูและคนจีนคิดสร้างและทำขึ้นมาเอง ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความจำเป็นที่รัสเซียตัดความช่วยเหลือในระยะแรก ทำให้จีนต้องดิ้นรนช่วยตัวเอง ทำให้จีนเป็นตัวของตัวเองได้เร็วขึ้น เครื่องจักร เครื่องยนต์ที่นำมาใช้สอนนักเรียนอาชีวะนั้นแม้จะดูเก่า ล้าสมัย แต่จีนก็ภูมิใจในสิ่งนั้น สร้าง และทำในเงินเองทั้งหมด แม้เครื่องจักร เครื่องยนต์ในโรงงานก็ทำในเงินเองเช่นกัน

๘.๕ การศึกษาดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ประหยัด ตรงตามประโยชน์ที่ใช้สอย ความที่จีนมีประชากรมากทำให้รายได้ของประเทศที่เข้ามาต้องแบ่งสรรไปให้ถ้วนทั่ว ทำให้จีนต้องประหยัด ดังจะเห็นได้จากอุปกรณ์ที่ใช้ในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นอนุบาล ประถม มัธยม

อุดม เป็นอุปการณ์ราคาไม่แพง ทำได้ง่ายในประเทศ นอกจากนี้ยังจัดทำอย่างที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สถานที่ความอยู่ของนักเรียนยังใช้ของง่าย ๆ เก๋ ๆ แต่มีคุณค่า กาน้ำร้อนยังใช้जूไม้ก๊อกธรรมดา ไม่หรูหราฟู่ฟ่าแบบญี่ปุ่น กล่องใส่อาหารนักเรียนยังใช้กล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้ารุ่นเก่า แต่โรงเรียนเขามีที่อุ่นอาหารให้อุ่นอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น

๘.๖ ถ่อมตน มั่นใจ และมีอนาคต
นักการศึกษาของจีนในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นครูใหญ่โรงเรียนประถม อธิการวิทยาลัยครู อธิการบดีมหาวิทยาลัย มีลักษณะเด่นตรงกัน คือ ถ่อมตน มั่นใจ และมีอนาคต เขาจะพูดเสมอว่า การศึกษาของเขายังไม่ดีพอ เพียงแต่เริ่มต้น ขอคำแนะนำให้เขาด้วย แต่ทุกคนเขามีความมั่นใจและเชื่อมั่นศรัทธาในสิ่งที่ทำ เห็นว่ากำลังทำดีและพร้อมที่จะแก้ไข เขาหวังว่างานของเขาที่ทำอยู่จะส่งผลสู่ออนาคตของการศึกษาและของประเทศจีนเอง

๘.๗ ห้าส่งเสริม สี่สวยงาม สามความรัก จีนเป็นประเทศของคำขวัญ คำคม และคำเปรียบเทียบกับ เมื่อคณะผู้ทำงานไปถึงใหม่ๆ หัวหน้าคณะพูดว่าเราได้ยินคนพูดถึงเมืองจีนมานาน เจ้าหน้าที่ยกต้อนรับตอบว่าเพียงแค่คำพูดยังไม่เหมือนเห็นด้วยตา อาจารย์ใหญ่มีชัยมกล่าต้อนรับว่า มีมิตรมาจากทาง

ไกลดีใจมาก และคำทักทายปรารภจีนไทยเป็นญาติกัน มาครั้งแรกรู้จัก มาครั้งที่สองเป็นญาติกัน เหล่านี้เราจะได้อินเสมอในการกล่าวต้อนรับและทักทายคนต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้เขาจึงสร้างเป็นคำขวัญไว้สำหรับยึดถือในการให้การศึกษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของเขานั่นก็คือ ๕ ส่งเสริม ๔ สวยงาม ๓ ความรัก รวมแล้วก็ ๑๒ กรบ ๑ โหลพอดี

สำหรับ ๕ ส่งเสริมนั้นประกอบไปด้วย

๑) ส่งเสริมจริยธรรม ๒) ส่งเสริมมารยาทที่ดี ๓) ส่งเสริมรักษานาม ๔) ส่งเสริมความมีระเบียบ และ ๕) ส่งเสริมการพูดจาไพเราะ

ส่วน ๔ สวยงามนั้นก็คือ ๑) จิตใจสวยงาม ๒) กิริยาสวยงาม ๓) ภาษาสวยงาม และ ๔) สิ่งแวดล้อมสวยงาม

๓ ความรัก นั้นได้แก่ ๑) รักชาติ รักมาตุภูมิ ๒) รักประชาชน และ ๓) รักการใช้แรงงาน รักสังคมนิยม

คำขวัญเหล่านี้สะท้อนอุดมคติ ความเชื่อ และความใฝ่ฝันของผู้นำจีนได้อย่างชัดเจน

๙. ข้อสรุป : มีหลักประกัน มีอุดมคติ และมีอนาคต

จากประสบการณ์ตรง ๑๕ วันในจีนและประสบการณ์รองจากการอ่านและฟังมีข้อคิด คำสรุปเกี่ยวกับจีนอยู่หลายประการ แต่จะแยก

กล่าวเป็น ๓ ประเด็นหลัก คือ มีหลักประกัน มีอุดมคติ และมีอนาคต

๕.๑ มีหลักประกัน ในสังคมเก่าก่อน ปลดแอก ชีวิตของคนจีนโดยเฉพาะคนงาน ชาดหลักประกันนับแต่ยากจน ไม่มีอาหารจะกิน ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนจีนกันเองและจากต่างชาติ ชีวิตไม่มีความหวังจะตายจะรอด อยู่เมื่อไหร่ไม่รู้ นับแต่ปลดแอกมาแล้วจะเห็นได้ว่า คนจีนมีหลักประกันดีขึ้น แน่นนอนขึ้น และชัดเจนขึ้น รัฐบาลจีนหลังปี ๑๙๔๙ เป็นต้นมา แม้จะมีปัญหาแก่งแย่งแข่งดีกัน แต่เกือบทุกสมัยต่างคิดและทำเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ มุ่งแก้ไขความยากจน การถูกเอารัดเอาเปรียบและสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนของเขา เริ่มแต่จัดระบบให้ทุกคนมีอาหารกินอิ่มทุกคน ไม่มีคนอดตาย ไม่มีขอทาน แม้อาหารที่กินจะไม่ดีเลิศ หลายรสหลายอย่างเหมือนเมืองไทย แต่ทุกคนมีกินและกินอิ่ม ทุกคนจะมีที่อยู่ มีที่นอน แม้จะเป็นที่แคบ ไม่สะดวกสบายกว้างขวาง และโอโถงเหมือนสมัยก่อนบางคน แต่ทุกคนก็มีที่พักอาศัยซึ่งรัฐจัดให้ในราคาที่ถูกลง ทุกคนที่อยู่ในวัยทำงานถ้าต้องการทำงาน รัฐจะมีงานให้ทำ มีการตกงานน้อยมาก แต่ต้องไม่เลือกงาน รัฐให้ทำอะไร ที่ไหน ต้องไปทำ งานตามมากับรายได้และความภูมิใจ เด็กทุกคนที่เกิดมา

มีสิทธิ์ได้รับการศึกษาทุกคน โรงเรียนอนุบาล มีอย่างกว้างขวาง โรงเรียนประถมมีทั่วไป มัธยมและอุดมมีจำกัด แต่การศึกษานอกระบบตามโรงงาน ไร่ นา (คอมมูน) มีอยู่ทั่วไป

การศึกษาของจีนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างหลักประกันนี้ ด้วยการสอนให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของระบบนี้เท่าเทียมมีหลักประกัน จัดและดำเนินการเพื่อสร้างหลักประกันเหล่านี้ มีบริการการศึกษาให้อย่างทั่วถึงเพียงพอ แม้คุณภาพจะไม่ดีเลิศ ครูและนักเรียนมีหลักประกันโดยเท่าเทียมกัน ครูได้รับการเคารพนับถือจากผู้บริหารประเทศ ผู้ปกครองและเด็ก แต่เด็กก็มีหลักประกันด้วยการที่ไม่ได้รับการด่าหรือตีจากครู (มีกฎหมายห้ามครูตีหรือด่าเด็ก) แต่มีการลงโทษหลายรูปแบบ

เพื่อให้หลักประกันเหล่านี้คงอยู่ได้ตลอดไป จีนจำเป็นต้องมีระบบปันส่วนโดยคุปองเลือกอาหารและผักได้ไม่มาก เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไม่มีให้เลือกมากนัก กิจกรรมบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจมีไม่มากนัก บาร์ ในที่คลับไม่มีสิทธิ์ โรงเรียนชั้นเยี่ยมอย่างวชิราวุธไม่มีให้เลือก บ้านพักติดแอร์คอนดิชันไม่สามารถทำได้ รถยนต์เป็นของรัฐเท่านั้น และโอกาสที่จะเลือกงานเลือกสถานที่ เลือกเงินเดือนไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้มากนัก

แต่ข้อจำกัดเหล่านี้ก็เริ่มดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจะกล่าวต่อไปในหัวข้ออนาคต

๕.๒ มีอุดมคติ ประเทศจีนเป็นประเทศแห่งอุดมคติหลักการและทฤษฎีต่าง ๆ มาแต่อดีตกาลแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่หายไปจากปัจจุบันในทุกแห่งของจีนจะพบศิลปินจีนอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะภาพวาดจีนมีติดอยู่ทุกแห่ง ในห้องพักในโรงแรม ห้องอาหาร ห้องนั่งเล่น แต่ละเมืองก็มีแบบแตกต่างกันออกไป การต้อนรับของชาวจีนทุกแห่งถือเป็นเรื่องสำคัญ อาหารอย่างดี น้ำชาเมื่อเริ่มต้นใส่ถ้วยชาจีนอย่างดี เหมือนอเมริกาใช้โค้กต้อนรับนั่นเอง

อุดมคติของจีนเป็นอุดมคติในทางนามธรรมมาตลอด ใช้ความเสียสละอดทนและความเอาใจเป็นแรงจูงใจมาแต่อดีต แม้เมื่อหลังปลดแอกมาอุดมคติในเชิงนามธรรมก็ยังไม่เลิกไป ความเสียสละต่อประเทศชาติ การรับใช้ประชาชน การสนองอุดมการณ์สังคมนิยมเหล่านี้ยังได้รับการปลุกฝังอยู่เสมอ ในขณะที่ประเทศทางทุนนิยมใช้เงินและวัตถุเป็นเครื่องล่อ

อุดมการณ์ของสังคมและของการศึกษาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเสมอ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การอุดมศึกษาก็จะหันมารับใช้สังคมเสมอ เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังปลดแอกมา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นยังยืนอยู่บนผลประโยชน์ของสังคมและประชาชนอยู่เสมอ การอุดมศึกษาจึงรักษาคูณค่านี้อยู่ได้ที่อยู่

จีน ได้ใช้การศึกษาเพื่อเป้าหมายของสังคมและอุดมคติของจีนอยู่เสมอ เริ่มแต่การจัดการอุดมศึกษาเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ เลือกคนเรียนที่เป็นชาวนา กรรมกร แล้วหันมาเป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นพิเศษ การให้การศึกษาให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง รู้จักตนเองด้วยการเรียนประวัติศาสตร์การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์ รวมทั้งการปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ใช้อุดมศึกษาเป็นเครื่องมือ และส่วนประกอบของอุดมคติ อุดมการณ์ทั้งสี่ และจะใช้อย่างผสมผสานกลมกลืนกันไปตลอด คือ ทุกกระดืบทุกส่วนของการศึกษาทั้งวัตถุและจิตใจ ทั้งร่างกาย จิตใจและสมอง การเดินตามอุดมคติของจีนจึงเป็นความพยายามที่จะเดินไปทุกส่วนและทั้งระบบ ทำให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง

ข้อจำกัดก็คืออุดมคติต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มผู้นำค่อนข้างสูง ทำให้การดำเนินการในทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อย

๕.๓ มีอนาคต คนจีนสมัยก่อนถ้าเป็นคนรวย เป็นคนชั้นสูง อนาคตก็จะมีความหมาย แต่เป็นคนจำนวนน้อยเท่านั้น ส่วนคน

จำนวนมากหาอนาคตไม่ค่อยได้ แต่หลังปลดแอกแล้วคนส่วนใหญ่มีอนาคตขึ้น อนาคตของจีนเป็นอนาคตระยะยาว เขาทำงานหนักในปัจจุบันเพื่อหวังอนาคตที่ดีของคนรุ่นต่อไป ในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรม อนาคตคนจีนคือความเป็นประเทศสังคมนิยมในอุดมคติเพื่อความสุขของชาวนากรรมกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ ตอนหลังปี ๑๙๗๖ เป็นต้นมา อนาคตของจีนเป็นของคนทุกคน ทุกคนมีสิทธิ์ทำเพื่อประเทศชาติและมีสิทธิ์ได้รับความสุขเท่าเทียมกัน อนาคตของจีนวางไว้อย่างเป็นระบบมีขั้นตอน ในปี ๑๙๕๐ รัฐบาลจัดให้กรรมกรอยู่ ๔ ครอบครัวใช้ห้องน้ำห้องครัวเดียวกัน ๑๐ ปีต่อมา ๒ ครอบครัวใช้ห้องน้ำและห้องครัวรวมกัน ในปี ๑๙๗๐ ครอบครัวส่วนใหญ่มีห้องน้ำห้องครัวของตนเอง ในส่วนของชาวนานั้นเมื่อปี ๑๙๖๐ ชาวนามีความหวังที่ทุกคนจะมีนาฬิกาจักรยาน จักรเย็บผ้า ขณะนั้นส่วนใหญ่ได้ครบแล้ว เขากำลังวางแผนเป้าหมายของปี ๑๙๘๐ ที่จะมีเทปโทรทัศน์พัตลม เป็นต้น

การศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาเป็นความหวัง เป็นอนาคตของจีนมาก ผู้นำจีนหวังว่าประเทศจะก้าวหน้าด้วย ๔ ทักษะในอนาคตรุ่นต่อไป ความสำเร็จของ ๔ ทักษะก็ฝากไว้ที่อุดมศึกษาเป็นหลัก ผู้นำจีน

รุ่นนี้ตระหนักดีว่าตนเองจะอยู่ต่อไปไม่นานก็จัดการให้คนหนุ่ม ๆ ขึ้นมาแทนไว้ เมื่อเห็นวาระบบที่เป็นมาในอดีต ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานก็ให้รางวัลเป็นผลประโยชน์บ้าง เช่น ชาวนาที่ทำงานได้มากกว่ารัฐกำหนดก็จะมีผลประโยชน์ส่วนตัวได้บ้าง แต่ต้องได้ด้วยการใช้แรงงานซึ่งจะไม่ทำให้คนแตกต่างกันมาก การเรียนรู้ก็อาศัยจากทั่วโลกแต่จะเลือกสรรเอาที่เหมาะสม อนาคตของจีนกำหนดขึ้นจากประวัติศาสตร์และการเข้าใจสภาพปัจจุบันเป็นหลัก

ความสำเร็จสำหรับอนาคตของจีนเมื่อดูจากอดีตที่ผ่านมาแล้ว จะเห็นว่าฝากไว้ (โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม) กับผู้นำจีนอย่างมาก ในข้อนี้อาจทำให้อนาคตแปรปรวนไปได้ถ้าเปลี่ยนผู้นำที่มีแนวคิดผิดแผกไปก็จะทำให้อนาคตเปลี่ยนไป และโดยเฉพาะเท่าที่ผ่านมา ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้นำในลักษณะนี้มาบ้างแล้ว ทำให้มีลักษณะว่าจีนใช้ประเทศและประชาชนเป็นเครื่องทดลองอยู่เรื่อยมา ถ้าอนาคตของจีนจะฝากไว้กับผู้นำที่สืบเนื่องกันฝากไว้กับประชาชน และโดยเฉพาะฝากไว้กับการศึกษาด้วยแล้ว อนาคตของจีนก็จะไปได้ดี มีคุณค่า เป็นแบบอย่างแก่โลกได้ เหมือนกับที่จีนเคยเป็นมาบ่อยครั้งแล้วในอดีตและกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน